

Rijksvastgoedbedrijf
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 16700, 2500 BS Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Rijksvastgoedbedrijf
Directie Transacties &
Projecten

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 16700
2500 BS Den Haag
Nederland
www.rijksvastgoedbedrijf.nl

Ons Kenmerk

1020193996

Bijlagen

4

Datum

Betreft Renovatie Binnenhof

In het VAO Renovatie Binnenhof op 7 juli 2016 heb ik toegezegd uw Kamer te schetsen hoe ik de informatieverstrekking aan u over de projectbeheersing zal organiseren. Met deze brief geef ik uitvoering aan deze toezegging en informeer ik u over enkele andere aspecten van de renovatie.

Projectbeheer en governance

Ik stel voor de informatieverstrekking in hoofdlijnen te baseren op de Regeling Grote Projecten en aan te sluiten bij de begripsbepalingen hierin.

De basisrapportage zal ik u, na agendering in de Ministerraad, voorjaar 2017 verstrekken. De informatie in de basisrapportage omvat de doelstelling(en) van het project, een overzicht van de besluitvormingsmomenten en de betrokkenheid van de gebruikers daarbij, de reikwijdte van het project, de planning van het project, de hoofdlijnen van financiën van het project, aan het project verbonden risico's, en de wijze waarop het project zal worden beheerst en beheerd. De basisrapportage zal zijn gevalideerd op kwaliteit en volledigheid.

Vervolgens zal ik elk jaar een voortgangsrapportage agenderen in de Ministerraad en aan de Tweede Kamer verzenden. De voortgangsrapportage is gebaseerd op de basisrapportage en zal voor het eerst voorjaar 2018 aan u worden verstrekt en volgens de planning voorjaar 2026 voor het laatst. Het laatste rapport zal tevens een eindrapportage zijn. De informatie in de voortgangsrapportage gaat in op afwijkingen van in de basisrapportage genoemde onderdelen, het verloop van de inkoop en onvoorziene ontwikkeling in tijd en geld met bijbehorende beheersingsmaatregelen. De voortgangsrapportages zullen worden gevalideerd op kwaliteit en volledigheid. Indien noodzakelijk met het oog op veiligheid of prijsvorming zullen delen van de voortgangsrapportage vertrouwelijk aan u worden verstrekt.

Voor de governance van het project zal een Stuurgroep renovatie Binnenhof actief zijn waarin, onder onafhankelijk voorzitterschap, zitting hebben de griffiers van de Eerste en Tweede Kamer, de secretaris van de Raad van State, de secretaris-generaal van het ministerie van Algemene Zaken en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid. De stuurgroep ziet erop toe dat het project binnen de in de kabinetsreactie van 25 september 2015 (Kamerstuk 34 293, nr. 2) vastgelegde kaders wordt uitgevoerd en de doelstellingen worden behaald. De projectdirecteur renovatie Binnenhof van het Rijksvastgoedbedrijf voorziet de

stuurgroep van de benodigde informatie en voert het secretariaat. De Rijksbouwmeester treedt gevraagd en ongevraagd op als adviseur. Indien nodig kan de voorzitter een beraad op politiek niveau organiseren met de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer, de vice-president van de Raad van State en de minister-president.

Rijksvastgoedbedrijf
Directie Transacties &
Projecten

Ons Kenmerk
1020193996

Voorportaal voor de Stuurgroep is de renovatiecommissie met de directeuren bedrijfsvoering van de gebruikers en de projectdirecteur renovatie Binnenhof. Daarnaast zijn er per gebruiker op ambtelijk niveau stuurgroepen ingericht voor besluiten die op dat niveau door de individuele gebruikers kunnen worden genomen. Periodiek laat ik het projectverloop extern evalueren.

Geheimverklaring project

Op 3 november 2016 heb ik het besluit genomen het project renovatie Binnenhof geheim te verklaren in de zin van de Aanbestedingswet 2012. Daarbij heb ik mij mede gebaseerd op het advies van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid van 29 juni 2016. Op 8 november is het besluit met toelichting in de Staatscourant gepubliceerd (zie bijlage). Het geheim verklaren heeft als doel om informatie bij een zo klein mogelijke groep van marktpartijen te houden. Dit heeft onder meer tot gevolg dat werkzaamheden voor de renovatie door het Rijksvastgoedbedrijf aan een of meer partijen worden opgedragen zonder dat een aanbestedingsprocedure wordt gevolgd. Opdrachten aan een geselecteerde partij worden verstrekt als de aangeboden prijs marktconform is en de prijs-kwaliteitverhouding van de aanbieding goed.

In een marktbijsamenkomst op 30 november 2016 wordt met de markt de werkwijze verkend en besproken. Deze geheimverklaring is een maatregel om de bescherming van de belangen te waarborgen. Tijdens de renovatie zullen zichtbare en onzichtbare beveiligingsmaatregelen worden genomen.

Optimalisatie tijdelijke huisvesting

De renovatie van het Binnenhof zal volgens planning in 5,5 jaar worden uitgevoerd, in de periode tussen het zomerreces in 2020 en het kerstreces in 2025¹. De gebruikers zullen tijdelijk elders gehuisvest worden. In de kabinetsreactie van 25 september 2015 (Kamerstuk 34 293, nr. 2) zijn daarvoor de complexen Bezuidenhoutseweg 67 en Lange Voorhout 34-36/Kazernestraat genoemd, beide onderdeel van de rijksportefeuille. Nader onderzoek heeft meer duidelijkheid gegeven over de mogelijkheden en optimalisaties. Het ministerie van Algemene Zaken zal niet gehuisvest worden in het complex Lange Voorhout 34-36/Kazernestraat, omdat daar niet aan alle hiervoor geldende minimumvereisten kan worden voldaan. In plaats daarvan wordt onderzocht of het ministerie van Algemene Zaken tijdelijk kan worden gehuisvest in en rondom het Catshuis met aanvullende mobiele huisvesting. De Eerste Kamer en de Raad van State zullen beide tijdelijk worden gehuisvest in het complex Lange Voorhout 34-36/Kazernestraat. De Tweede Kamer wordt tijdelijk gehuisvest in het complex Bezuidenhoutseweg 67. De tijdelijke huisvesting moet zodanig zijn dat dit past binnen de randvoorwaarden van tijd en geld zoals opgenomen in de kabinetsreactie. In bijgevoegde infographic zijn de optimalisaties verwerkt.

---

¹ Indien mogelijk zal de Eerste Kamer eerder terugkeren (Kamerstukken 34 293, nr. D en nr. 29)

Motie-Krol c.s. gebouwdeel Hotel

Zoals gevraagd in de motie-Krol c.s. (Kamerstuk 34 293, nr. 24) heb ik de gemeente Den Haag gevraagd naar haar opvattingen over de mogelijkheid van sloop/nieuwbouw van het gebouwdeel Hotel met behoud van de voorgevel. Het antwoord van de gemeente van 4 oktober 2016 zend ik u hierbij. Samengevat stelt de gemeente dat zij niet voornemens is mee te werken aan sloop van de voorgevel, en bij de beoordeling van vergunningsaanvragen voor sloop en nieuwbouw van het gehele gebouwdeel Hotel (met behoud van de gevel) de overlast voor de omgeving sterk zal laten meewegen.

Daarnaast heb ik onderzoek laten uitvoeren naar de daglichttoetreding in het gebouwdeel Hotel. Hieruit blijkt dat alle kantoren voldoen aan de eisen die het Bouwbesluit stelt en de meeste ook aan het Arbeidsomstandighedenbesluit en de daarbij behorende richtlijnen voor Rijkskantoren. De kantoren op de lagere verdiepingen gelegen aan de binnenhoven en de kantoren gelegen aan de Passage (de binnenstraat) voldoen niet volledig aan de ARBO-richtlijnen. Dit zijn richtlijnen die zien op comfort van de werkplekken. Omdat wordt voldaan aan het Bouwbesluit is renovatie of herbouw in dezelfde vorm mogelijk. Als de lichthoven deels zouden verdwijnen om het kantooroppervlak te vergroten voldoet het gebouwdeel niet meer aan het bouwbesluit. Bij sloop/nieuwbouw is dan ook geen vergroting van het vloeroppervlak mogelijk. Ook een substantiële aanpassing van de indeling van de plattegrond is vrijwel niet mogelijk, omdat deze in hoge mate wordt bepaald door de opbouw van de gevel die niet kan worden aangetast. De indeling is overigens efficiënt. Het resultaat van het onderzoek van het Rijksvastgoedbedrijf en de bijbehorende berekeningen van Arcadis voeg ik bij.

In de komende projectfases zullen de plannen voor de renovatie van het Binnenhof verder worden uitgewerkt. In de planvormingfase vindt een continue afweging plaats van functionele en technische mogelijkheden, kansen en risico's. Ik zal in deze fase de mogelijkheden van sloop/nieuwbouw meenemen. Ik verwacht dat een keuze gemaakt kan worden bij het vaststellen van het Voorlopig Ontwerp eind 2017. Het kritische geluid van de omgeving zoals verwoord in de brief van 4 november 2016 aan uw Kamer die ik in afschrift ontving, en de waarschuwingen in de brief van 31 oktober 2016 van de Vrienden van Den Haag (aan u gezonden; Kamerstuk 34 293, nr. 30), vinden hierin ook een plek.

Omgeving

Ik heb u bericht dat ik nadere initiatieven heb genomen om in samenwerking met de gemeente Den Haag en direct betrokkenen te komen tot een Plan van Aanpak Omgeving, gericht op het beperken van overlast tijdens bouwwerkzaamheden, het aantrekkelijk houden van Binnenhof en omgeving voor bezoekers en de communicatie die hierbij nodig is (Kamerstuk 34 293, nr. 19). In verschillende breed bezochte bijeenkomsten is aan het plan van aanpak gewerkt. Daarbij is gebleken dat er veel ideeën zijn om te komen tot een wijze van uitvoering die ook voor de omgeving aanvaardbaar is. Er is echter ook bij een aantal betrokkenen zorg over wat de renovatie gaat betekenen. Ik verwacht u begin 2017 het plan van aanpak te kunnen toezenden.

Rijksvastgoedbedrijf
Directie Transacties &
Projecten

Ons Kenmerk
1020193996

Vervolg

De voorbereiding van de renovatie richt zich op dit moment op het opstellen van de Programma's van Eisen van zowel de tijdelijke huisvesting als de renovatie van het Binnenhof. Deze worden opgesteld door het Rijksvastgoedbedrijf in nauwe samenwerking met de gebruikers voor de ruimtelijke en functionele eisen. In 2017 volgen het Voorlopig Ontwerp en Definitief Ontwerp voor de tijdelijke huisvestingen en het Voorlopig Ontwerp voor de renovatie. Hierbij worden architecten en technisch adviseurs betrokken.

Deze brief zend ik in afschrift aan de Eerste Kamer en de Raad van State.

De minister voor Wonen en Rijksdienst,

drs. S.A. Blok

Rijksvastgoedbedrijf
Directie Transacties &
Projecten

Ons Kenmerk
1020193996